

PR1 – WEGREEN Inspirativni paket

Transnacionalno poročilo na podlagi ugotovitev iz Romunije, Slovenije, Cipra, Srbije in ravni EU

Povzetek

Namen tega poročila je zagotoviti pregled zelenega socialnega podjetništva podeželskih žensk na ravni štirih evropskih držav: Cipra, Romunije, Slovenije in Srbije ter na ravni Evropske unije (EU). Poročilo vključuje analizo nacionalnega konteksta vsake države in evropskega konteksta, podrobne vpoglede v posebne potrebe podeželskih žensk in izzive, s katerimi se soočajo, spretnosti in kompetence izobraževalcev za zeleni prehod. Raziskava in priprava tega poročila sta del sofinanciranega projekta Erasmus+, imenovanega Krepitev vloge podeželskih žensk skozi zeleno socialno podjetništvo – WE-GREEN (št. projekta 2021-1-RO01-KA220-ADU-000026954).

Projekt Krepitev vloge podeželskih žensk skozi zeleno socialno podjetništvo (WE-GREEN) je predlagal spodbujanje socialnega zelenega podjetništva med ženskami v podeželskih skupnostih z izobraževanjem v obliki praktičnih lokalnih programov. Projekt je bil namenjen premostitvi »vrzeli« v izobraževalnem sistemu med potrebo po novih zelenih veščinah in podjetniških veščinah ter pomanjkanjem ustreznih izobraževalnih vsebin za razvoj teh veščin z inovativnim tečajem usposabljanja za učitelje oziroma izobraževalcev pri izvajanju izobraževanja o zelenem socialnem podjetništvu, z uporabo metodologije mešanega učenja.

Specifični cilji projekta so bili: a) Izgradnja ozaveščenosti na podeželju o ženskah in zelenem podjetništvu kot nosilcih krepitev vloge lokalnih skupnosti; b) Izgradnja zmogljivosti formalnih in neformalnih izobraževalcev na podeželju o zelenem socialnem podjetništvu za ženske; c) Oblikovanje in izvajanje lokalnih programov, katerih cilj je krepitev vloge žensk na podeželju preko zelenega socialnega podjetništva in d) Razvoj smernic za deležnike na lokalni, nacionalni in evropski ravni o potrebnih ukrepih za izgradnjo spodbudnega okolja za podjetništvo žensk na podeželju.

Predstavljena raziskava prispeva k prvemu rezultatu projekta, katerega namen je razviti zanesljivo in posodobljeno bazo znanja o zelenem socialnem podjetništvu podeželskih žensk, potrebno za pripravo prihajajočih aktivnosti. Raziskavo sta vodila dva posebna cilja: 1) ugotoviti točne potrebe in izzive za izpopolnjevanje in prekvalifikacijo, da bi bili del zelenega prehoda, s katerimi se srečujejo ženske, ki živijo na podeželju, v vseh sodelujočih državah (Romuniji, Sloveniji, Cipru in Srbiji ter na ravni EU) in 2) opredeliti dobre prakse o opolnomočenju podeželskih žensk za zeleno gospodarstvo na lokalni ravni, v središču katerih sta podjetniški duh in usposabljanje.

Metodologija

Poudarek raziskave na nacionalni ravni in na ravni EU je bil na **opredelitvi potreb žensk, ki živijo na podeželju in ustreznih veščin in kompetenc**, ki bi jih morali imeti izobraževalci (formalni in neformalni), ki delajo z njimi, da bi jih učinkovito podpirali pri zelenem prehodu. Skupni raziskovalni protokol, vključno s smernicami, skupnimi orodji in predlogami za izvajanje jedrnate raziskave, ki združuje kabinetne in terenske raziskave (opravljenih je bilo 20 intervjujev – 5 v vsaki državi in 4 fokusne skupine – 1 v vsaki državi), so uporabili raziskovalci v vseh sodelujočih državah (Romunija, Slovenija, Ciper in Srbija) in partnerja, odgovorna za perspektivo na ravni EU.

Evropski in nacionalni konteksti zelenega podeželskega podjetništva

Podeželska območja obsegajo več kot 341 milijonov hektarjev, kar predstavlja 83 % celotne površine EU, vendar le 27,4 % prebivalstva EU živi na podeželju. Največji dele ljudi, ki živijo na podeželju, prihaja iz držav srednje vzhodne Evrope, zlasti Slovaške (46,18 %), Romunije (45,67 %) in Slovenije (44,57 %). Kar zadeva severnoevropske države, je povprečje prebivalstva, ki živi na podeželju, okoli 18 % s precejšnjo razliko med njimi (npr. Litva in Latvija okoli 32 %, medtem ko Finska in Švedska okoli 11 %). V državah južne Evrope predstavlja prebivalstvo na podeželju okoli 30 % (npr. Italija 28,6 %, Portugalska 33,5 %) z nekaterimi državami, kjer je povprečje nekoliko nižje, kot je Španija (18,9 %). Zahodne države odražajo trend, ki je prisoten v severni Evropi z Belgijo z zelo nizkim odstotkom z 1,8 % ljudi, ki živijo na podeželju (Svetovna banka, 2021).

Visoka brezposelnost, nizka zaposlenost v nekmetijskih dejavnostih, nizki dohodki in visok delež ljudi, starih 65 let in več, so med glavnimi razlogi za večjo revščino in socialno izključenost na podeželju (Bencheva in drugi, 2017). Vsi ti izzivi sprožijo začaran krog, kjer je zaradi nizke gostote prebivalstva in profila staranja prebivalstva podeželskih regij gospodarska aktivnost nizka. Zato podeželje trpi zaradi pomanjkanja ali celo nedostopnosti dobrin in storitev. Poleg tega pomanjkanje zaposlitvenih možnosti povzroča, da se mlajši ljudje selijo na druga območja, kar poslabšuje demografski profil in spravlja območja v nizko zanko razvoja (van Twuijver in drugi, 2020).

Podeželje je ključnega pomena za zeleni prehod. Pokrivajo približno 80 % ozemlja EU in vsebujejo naravne vire in ekosistemske storitve, potrebne za ohranjanje naših življenj. Vendar pa so zaradi podnebnih sprememb ta območja ranljiva. Podeželska območja bi lahko prispevala k našemu gospodarstvu in načinu življenja, vendar so pogosto izpuščena iz nizkoogljičnega načrtovanja in strategij. Vendar pa je treba podpreti njihov prehod ob upoštevanju njihovih posebnih izzivov, kot so upadanje in staranje prebivalstva, manj gospodarskih in socialnih priložnosti ter nizka gostota prebivalstva, zaradi česar sta infrastruktura in zagotavljanje storitev poseben izziv.

Brez ustrezno usmerjenega usposabljanja, izobraževanja, zaposlitve, finančnih orodij in podpornih socialnih politik lahko prehod na zeleno gospodarstvo poslabša obstoječe neenakosti in ovira globalne cilje človekovega razvoja. Dostop podeželskega prebivalstva do izobraževanja in usposabljanja je pogosto omejen s finančnimi ovirami (npr. stroški usposabljanja) in nefinančnimi ovirami (npr. neustrezna izobraževalna infrastruktura, neprilagodljivi urniki usposabljanja). Neenaki odnosi med spoloma in tradicionalne vloge spolov povzročajo težave podeželskim dekletom in ženskam pri dostopu do izobraževanja in usposabljanja. ILO (2019) navaja, da je 1,2 milijarde delovnih mest (40 % vseh zaposlenih) odvisnih od zdravega okolja.

Ženske, ki živijo na podeželju v EU, niso homogena skupina. Imajo številne vloge in prispevajo k razvoju družbe in podeželja. Soočajo se tudi z izzivi glede na svojo narodnost, starost, družino in druge okoliščine. Imajo različne potrebe, interese in pričakovanja. Vendar pa diskriminacija ostaja stalnica. Ženske na podeželju v EU predstavljajo skoraj 50 % celotnega podeželskega prebivalstva, predstavljajo 45 % ekonomsko aktivnega prebivalstva in okoli 40 % jih dela na družinskih kmetijah (Franić in Kovačiček, 2020). Njihov pomen v podeželskem gospodarstvu je še večji, saj njihova udeležba v neformalnem podeželskem gospodarstvu ni statistično prepoznana (Franić in Kovačiček, 2020). 43 % neplačanih delavcev v kmetijstvu so ženske, čeprav je med njimi 26 % lastnic kmetijske dejavnosti (Franić in Kovačiček, 2020).

Evropski zeleni dogovor postavlja Evropo na pot, da bo do leta 2050 postala prva podnebno nevtralna celina, medtem ko je prva strategija EU za enakost spolov zasnovana tako, da bo enakost spolov v EU

postala resničnost. Vzpostavitev sinergij med tema dvema strategijama, zlasti na podeželju, bo ključnega pomena za izboljšanje enakosti spolov na področju energije, podnebja in trajnostnega razvoja v Evropi ter za izkoriščanje talentov Evrope za podporo zelenemu in trajnostnemu okrevanju po zadnji nedavni krizi (COVID-19 pandemija, energetska kriza, posledice vojne).

EU je zavezana izboljšanju razmer, zlasti prek akcijskega načrta EU za podeželje, s podpiranjem uvajanja ženskega podjetništva, udeležbe žensk pri odločanju in zagotavljanja ustreznih storitev na podeželju. V tem okviru želi Pakt za podeželje, ki ga je Evropska komisija uvedla decembra 2021, prispevati k doseganju skupnih ciljev dolgoročne vizije za podeželska območja EU, vključno s socialno odpornostjo in ženskami na podeželju.

Štiri države, ki so bile vključene v analizo – Romunija, Slovenija, Ciper in Srbija – predstavljajo pomemben odstotek svojega prebivalstva, ki živi na podeželju, od tega je skoraj polovica žensk. Poleg tega so za podeželska območja značilne nizke stopnje zaposlenosti žensk in moških, medtem ko so nova podjetja ustanovljena v nižjem odstotku kot v mestnih območjih. Podeželsko podjetništvo je pogosto organizirano na področju kmetijstva ali turizma, kar predstavlja izzive za širitev poslovanja in napredovanje čez mejnik oziroma prag preživetja.

Socialno podjetništvo v Romuniji, Sloveniji, na Cipru in v Srbiji ima pomembne zgodovinske korenine, ki segajo v 19. stoletje. Zadruga, kreditne zadruga ali združenja so z leti našle svoje mesto v nacionalnem kontekstu vsake države. Dandanes sektor socialne ekonomije ali dejavnost socialnega podjetništva urejajo zakoni, odloki ali politike v vsaki od štirih držav.

Zeleno socialno podjetništvo se pojavlja kot novo, a razvijajoče se področje, ki kaže velik potencial za razvoj žensk na podeželju v vseh ciljnih državah. Podjetniške dejavnosti, ki vključujejo socialne in zelene usmeritve, imajo lahko zelo različne oblike, od tradicionalnih dejavnosti (v mnogih primerih veljajo za zelene ali ekološke) do utilitarnih dejavnosti, ki lahko prav tako razvijejo odpornost skupnosti (kot je na primer vrtnarjenje ali različna popravila).

Posebne potrebe podeželskih žensk in izzivi, s katerimi se srečujejo

Podeželske ženske po vsej Evropi in še posebej v štirih državah, vključenih v projekt (Romunija, Slovenija, Ciper in Srbija), se soočajo z več izzivi v svojem vsakodnevnem življenju in ko želijo dostopati do trga dela ter predstaviti posebne potrebe za svoja prizadevanja biti uspešna. Sodelujoči v raziskavi so si enotni, da so izzivi, s katerimi se soočajo ženske nasploh, presečna tema na vseh področjih, k čemur je dodan še poseben filter podeželskih žensk. Ti izzivi so v glavnem povezani s težavami pri mobilnosti, družbenimi težavami, pomanjkanjem priložnosti, pomanjkanjem povpraševanja na trgu in omejenimi digitalnimi veščinami.

Podjetništvo podeželskih žensk lahko prispeva h gospodarski rasti na podeželju in predstavlja neizkoriščen potencial. Programi in storitve morajo upoštevati specifične potrebe podeželskih žensk in si morajo prizadevati za spodbujanje vzajemnega učenja, izmenjave izkušenj in dobrih praks, sodelovanja, trženja in komuniciranja, razvijati generične poslovne spretnosti in spretnosti, ki se uporabljajo pri razlagi predpisov in zakonodaje, digitalne spretnosti, veščine človeških virov in programi za krepitev zmogljivosti oblikovalskega razmišljanja.

Kot smo ugotovili od udeležencev v poglobljenih intervjujih in fokusni skupini, je ena glavnih ovir za ženske pri začetku podjetniške dejavnosti njihova vključenost v gospodinske dejavnosti in skrb za otroke ali starejše. Na evropski ravni se namreč večina žensk odloča za delo ali poslovanje s krajšim

delovnim časom, medtem ko je med migranti in prosilci za azil, ki enakost spolov razumejo drugače, pa je zaposlenih žensk še manj.

Krepitev podjetništva žensk na podeželju je zapleteno vprašanje: gre za pomanjkanje informacij in znanja, pa tudi za pomanjkanje priložnosti. Pomanjkanje znanja se nanaša tudi na možnost doseganja izkušenj znanja. Ljudje, ki živijo na podeželju, morda ne vedo, da imajo nekaj priložnosti za digitalni in zeleni prehod svojih podjetij in proizvodenj. Pomanjkanje znanja, predvsem na področju inovativnosti ali ozelenitve ekosistema, vključuje tudi problem, da ljudje niso zainteresirani za spremembo svojega pristopa. Če ne vidijo finančne koristi, jih ne zanima učenje novih pristopov in krepitev vodstvenih in zelenih veščin za bolj trajnostno poslovanje.

Veščine in kompetence izobraževalcev za zeleni prehod

Programi usposabljanja, ki so na voljo ženskam na podeželju in so namenjeni spodbujanju pobud za socialno zeleno podjetništvo, so precej skromni in osredotočeni predvsem na splošne vsebine, ki v zelo nizki meri pokrivajo dejanske potrebe žensk. V nekaterih primerih je zunanja podpora za razvoj pobud zelenega podjetništva prišla prek različnih evropskih ali lokalnih programov.

Usposabljanja o zelenih ali ekoloških konceptih, ki se uporabljajo pri ustanavljanju ali že delujočem podjetju, so organizirana redko, pri čemer nihče od anketirancev ne zna navesti posameznega programa. Na splošno večina podjetniških usposabljanj vključuje v svoje učne načrte modul o trajnosti, vendar informacije ohranjajo na zelo osnovni ravni (kaj to pomeni, kateri so elementi trajnosti itd.). Poleg tega so v nekatera usposabljanja vključeni tudi elementi digitalizacije, ki pa pogosto nimajo kontekstualizacije in prilagoditve realnemu stanju na podeželju.

Zelene veščine so navsezadnje povezane s trajnostjo, krožnim gospodarstvom in podnebnimi spremembami, zato bi morali biti udeleženci (moški in ženske) usposobljeni in izobraženi o teh konceptih, da bi te elemente lahko vključili v svoje vsakodnevne posle in dejavnosti. Druge pomembne zelene veščine so lahko povezane tudi s tehnologijo, tehnološkimi veščinami in komunikacijskimi procesi med ženskami ter med ženskami in drugimi.

Novi programi usposabljanja bi lahko bili bolj usmerjeni v razvoj lokalnih, osebnih, družinskih pobud, ki združujejo elemente socialnega podjetništva, zelenega podjetništva (vrste, oblike, utemeljitve ipd.), razvoj poslovnega načrta, obvladovanje tveganj, študije primerov poslovnega vodenja, realni praktični primeri itd. Prilagoditev lokalnemu kontekstu in potrebam podeželskih žensk je bistvenega pomena za vsak program usposabljanja, ki mora biti zasnovan tako, da lahko udeleženke vidijo, kako izvajajo hipotetično situacijo, ki jo vidijo in o kateri razpravljajo, v resničnem življenju.

Poleg znanja in informacij bi se izobraževalci morali ukvarjati tudi z vidiki odnosa, samozaupanja in opolnomočenja, delati na samozavesti žensk, na izražanju, na pozicioniranju. Vse to so zadeve, ki delujejo kot ovire ali izzivi pri pobudah žensk pri razvoju podjetij. Zasnovati je treba posebne module, usmerjene v odnos žensk in njihov socialno-psihološko-čustveni razvoj.